

16 jun 2025 -06:56

Het Federaal Instituut voor de Rechten van de Mens luidt de alarmbel in zijn jaarverslag: het recht op betogen onder druk

Op 16 juni publiceert het Federaal Instituut voor de Rechten van de Mens (FIRM) zijn jaarverslag, waarin het waarschuwt dat mensen in België steeds minder ruimte krijgen om zich vrij te uiten, te betogen en zich maatschappelijk te engageren. Het FIRM ziet toe op de bescherming en de bevordering van mensenrechten en stelt vast dat het recht op betogen onder druk staat.

“We signaleren een verontrustende trend waarbij de civiele ruimte steeds kleiner wordt door de opeenstapeling van maatregelen die afzonderlijk misschien verdedigbaar lijken, maar samen het recht om te betogen buitensporig inperken,” zegt FIRM-directeur Martien Schotsmans. “Zo wordt stukje bij beetje de ruimte beperkt waarin burgers zich vrij kunnen uitspreken en organiseren, terwijl dat noodzakelijk is in een gezonde democratie.”

Betogen is een mensenrecht

Nochtans is het recht om vreedzaam samen te komen en te betogen in de openbare ruimte essentieel voor een gezonde democratie: het stelt mensen in staat om hun stem te laten horen, ongenoegen te uiten en aandacht te vragen voor maatschappelijke problemen. In het verleden hebben vreedzame demonstraties immers geleid tot belangrijke sociale vooruitgang.

Het FIRM identificeert in zijn jaarverslag enkele zorgwekkende tendensen die variëren van wettelijke initiatieven tot praktijken op lokaal niveau:

- Te strenge aanvraagprocedures en preventieve individuele betogingsverboden.
- Buitensporige toezichtmaatregelen en willekeurige aanhoudingen.
- GAS-boetes die een afschrikkend effect kunnen hebben op deelname aan betogingen.
- Risico op strafrechtelijke vervolgingen, zonder rekening te houden met de vrijheid van betogen.

Uitholling van het openbaar debat

De ontradende werking van deze maatregelen kan mensen ontmoedigen om hun recht op betogen uit te oefenen. Hierdoor kan het zijn dat sommigen afzien van deelname aan een spontane bijeenkomst, geen politie-interventies meer durven filmen, of een betoging vroegtijdig verlaten door overdreven controles of aanhoudingen. Wanneer mensen uit angst voor controle of sancties afhaken, niet meer deelnemen aan betogingen of er geen meer organiseren, worden ze ontmoedigd om hun stem te laten horen. Dit ondermijnt de vrijheid van meningsuiting en bedreigt de ruimte voor openbaar debat.

Het recht op betogen kan weliswaar aan beperkingen worden onderworpen. Deze moeten echter wettelijk vastgelegd zijn, een legitiem doel dienen – zoals de openbare orde of veiligheid – én proportioneel zijn. De overheid moet daarbij steeds kiezen voor de minst ingrijpende maatregel en een vreedzaam verloop garanderen. Het uitgangspunt moet zijn dat mensen hun stem kunnen laten horen, niet dat ze daarvan worden weerhouden.

Rol van het FIRM

De rol van het FIRM is om mensenrechten, inclusief het recht op betogen, te beschermen en te bevorderen. In het kader hiervan voert het onder andere onderzoek naar situaties waarin dit recht onder druk staat of wordt bedreigd; communiceert het over de evolutie daarvan met Europese en internationale instanties; vestigt het de aandacht van overheden op het potentieel ontradende effect van bepaalde regelgeving of de toepassing ervan; doet het aanbevelingen aan de gemeenten, het federale parlement en de federale regering om elke beperking duidelijk toe te lichten op basis van heldere criteria; garandeert het aan personen op die manier een effectieve bescherming tegen elk risico van willekeurige mensenrechtenschending vanwege de overheden.

Adviezen en onderzoeksrapporten

Het FIRM heeft de opdracht om te waken over het respect voor de mensenrechten. In 2024 heeft het 3 adviezen aan federaal parlement gericht. In zijn adviezen herinnert het FIRM regelmatig aan bepaalde fundamentele principes van respect voor de mensenrechten en in het bijzonder de vrijheid van betoging, de vrijheid van meningsuiting en het recht op een eerlijk proces binnen een redelijke termijn. Daarnaast zijn er 12 rapporten gepubliceerd, waaronder het [rapport dat de staat van de rechtsstaat](#) in België onder de loep neemt.

Bovendien publiceerde het FIRM een [onderzoek naar de ruimte voor mensenrechtenverdedigers](#) in België. Uit het onderzoek blijkt dat meer dan de helft van de bevraagde organisaties bedreigingen en intimidatie ervaart.

Het FIRM merkt al jaren op dat Belgische overheden niet altijd gevolg geven aan rechterlijke beslissingen die hen veroordelen. In 2024 startte het een [onderzoek over deze niet-uitvoering](#). Enkele voorbeelden hiervan zijn de opvangcrisis, de overbevolking van gevangenen en de geluidsoverlast van de luchthaven in Zaventem.

Ondersteuning van klokkenluiders

Sinds eind 2022 informeert en helpt het FIRM klokkenluiders uit de privésector en federale overheidsdiensten die melding maken van misstanden en fraude in het kader van hun werk. In 2024 heeft het FIRM ondersteuningsmaatregelen geboden aan 28 klokkenluiders. Het gaat hierbij over onder andere rechtsbijstand, psychologische ondersteuning of loopbaanbegeleiding.

Preventie van foltering

Op 21 april 2024 heeft het federale parlement beslist om binnen het FIRM een mechanisme op te richten ter preventie van foltering en onmenselijke of vernederende behandelingen (NPM). Het FIRM waakt met de Centrale toezichtsraad voor het gevangeniswezen (CTRG), Myria en het Comité P over de manier waarop mensen die van hun vrijheid beroofd zijn, worden behandeld. In dit eerste werkjaar lag de focus voornamelijk op de organisatie en opstart van de samenwerking met de gespecialiseerde instanties, en de uitwerking van een gezamenlijke methodologie voor de preventieve bezoeken.

[Lees het jaarverslag van het FIRM](#)

Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering
van de Rechten van de Mens
Leuvenseweg 48
1000 Brussel
België
<https://www.firm-ifdh.be>
info@firm-ifdh.be

Jolien Carnel
Communicatiemedewerker
+32 479 86 88 23
jcar@firm-ifdh.be

Pierre Charlot
Communicatie
+32 479 88 64 62
pierre.charlot@firm-ifdh.be